

Nekola, Břetislav

[Essays in honour of professor Kewal Motwani. Ed. A.C. Hallen a Rajeshwar Prasad]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1972, vol. 21, iss. B19, pp. 151-152

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106265>

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ritas contingens“ na str. 90 nn.). Text není bez zajímavosti ani pro historika logiky a dokonce ani pro filologa vzhledem ke Stanislavovým obsáhlým gramatickým exkursům. Avšak „ad presens“ — řečeno slovy Stanislavovy oblíbené formule „sufficit a remoto salutare difficultatem huius materie“.

Jana Nechutová

Otokar Březina: Skryté dějiny; Melantrich (edice České myšlení), Praha 1970, 111 stran.

Po více než čtyřiceti letech od Březinovy smrti dostáváme do rukou souborné vydání všech Březinových filosofických esejů. Se čtyřmi z nich jsme se mohli doposud setkat v Torse Skrytých dějin z vydání M. Hýska (Spisy Otokara Březiny II, Praha 1933) a s dalšími šesti v knize Eseje z pozůstalosti z vydání O. Fialy (Brno 1968). Některé Březinovy filosofické meditace byly uveřejňovány též časopisecky. Teprve vydání J. Ziky v melantrišské edici České myšlení dovoluje čtenáři, aby si ucelil obraz o tvorbě básníka a myslitele Otokara Březiny.

Skryté dějiny navazují na autorovo předchozí dílo Hudba pramenů. Tento vliv lze pozorovat zejména v prvních esejích knihy (Jediné dílo, Zrcadlení v hloubce, Smysl boje). Jsou to úvahy o umění, autorovo estetické vyznání.

V dalších esejích převažuje Březinův zájem filosofický. Autor se zamýšlí nad problémem života a smrti, hledá postavení Země v řádu kosmu, řeší problém bytí a smyslu lidského života. Usilování lidstva chápe v nejšířších souvislostech s veškerým děním a v souladu s vývojem lidské společnosti, o jehož progresivní tendenci je autor pevně přesvědčen. Lidstvo trpí svou nedokonalostí i mnohým proviněním proti humánním cílům, od nichž je doposud hodně vzdáleno. Avšak lidská snaha tyto cíle uskutečnit dává Březinovi silnou víru v jejich budoucí realizaci.

Ve svém vývoji se lidstvo neustále střetává s mnoha problémy. Mezi ně patří otázka života a smrti, již se autor zabývá zejména v esejí Dilo smrti. V lidské schopnosti jasně si uvědomit smrt, vidí Březina jedno z největších tajemství člověka, které ho staví nad všechno tvorstvo. Zároveň mu dává překlenout rozdíly rodu, jazyků, plemen a nadání; ty před společným tajemstvím smrti ustupují do pozadí. Z jasně viděné reality smrti vychází všechno lidské konání, které je pro Březinu v podstatě bojem s bolestí a smrtí. O lidské touze po nesmrtelnosti svědčí všechny tvůrčí akty člověka. Jakékoliv ničení lidského díla je proto velkým zločinem, stejně tak i válka, to „zhoubné rvaní květů z duchovního růstu země“. O národech podněcujících k válce se Březina vyjadřuje jako o národech úpadku, které mají za sebou své světlé místo v dějinách. Veškeré formy násilí, boj, vyhlazování jazyků, poroba, to všechno jsou průvodci smrti. Přijmeme-li krutost a sobectví za zákony života, jejich příznakem bude vždy jen stáří a blížící se smrt.

Březinovo nazírání na dějiny nachází výraz v titulní esejí Skryté dějiny. Historiografie nám dává poznat jen nepatrný zlomek historické skutečnosti. Existuje však ještě neznámé a nikde nezachycené dění, a to jak v nitrech jednotlivých lidí, tak v přírodě i lidské společnosti. A tyto „skryté dějiny“ souvisejí s dějinami kosmu a všeho bytí, s řádem světa vyššího, kde vládne svoboda a mír — mír, jehož význam, krása a velikost připadají autorovi slovem nepostižitelné.

Josef Zika zařazuje Skryté dějiny k vrcholům, jichž české (dodejme: idealistické) myšlení dosáhlo (v monografii Otokar Březina, Melantrich, Praha 1971). Ale bylo by myslím nesprávné hodnotit Březinovy eseje jako úvahy systematického filosofa (a jeho poezii pak vykládat jako výsledek a realizaci určitého souboru ideologických postojů). Tento názor kritizuje Jaroslav Janů (v úvodní stati k vydání „Nebezpečí sklízěné“ O. Březiny, Praha 1968), který vidí skutečnou Březinovu myslitelskou sílu jako „vynikající kvalitu intelektuální účasti na jeho tvůrčí práci v dílně umělecké.“

Ivana Přikrylová

Essays in Honour of Professor Kewal Motwani; ed. A. C. Hallen a Rajeshwar Prasad, Towards Global Sociology, Agra 1970.

Professor *Kewal Motwani* (nar. 1899), jehož celoživotnímu dílu je sborník věnován, patří k významným a skutečně všestranným indickým myslitelům; je však především prvním indickým sociologem. Z jeho rozsáhlé tvorby jmenujeme alespoň spisy *Science and Indian National Reconstruction* (1942), *India: A Conflict of Cultures* (1946), *Sociology: A Comparative Outline* (1948). Všechny Motwaniho práce lze pokládat za příspěvky k řešení jediného náročného úkolu: na základě sociologické analýzy nalézt příčiny hluboké duchovní krize indické společnosti a pokusit se o její řešení.

Editori sborníku požádali o příspěvky sociology a filosofy z řady zemí. Jednotlivé studie rozdělili pak do pěti oddílů: *Tributes to Kewal Motwani, Reconstruction of Indian Social Thought, Dialogue Between East and West, Technology and Ideology, Emerging Conceptions of Global Sociology*. V třetím oddíle je zařazen i příspěvek J. L. Fischera: *An Invitation to a Dialogue East and West*.

Stat J. L. Fischera si klade za cíl přispět alespoň v obecné rovině k řešení zmíněného Motwaního úkolu formulaci problému, jenž by se měl stát především předmětem společného zájmu východní (indické) a západní (evropské) filosofie a sociologie. Indický pohled na vlastní současný stav lze charakterizovat slovy Kewala Motwaního jako krizi indické filosofie a duchovní kultury vůbec, způsobenou vlivem západní kultury, v níž je typický důraz na vědu a stroj.

J. L. Fischer se domnívá, že v tomto případě nejde o výhradně indickou záležitost. Konstatuje, že východní i západní svět mají společné to, že se ocitly v hluboké společenské krizi. Jestliže v Indii dochází k odcizení v důsledku rychle postupujícího rozkladu systému hodnot a společenských institucí, nalézá se společnost ve vysoce industrializovaných zemích Západu v situaci podobné, i když komplikovanější.

Podstatnou část svého příspěvku věnuje autor analýze indického i evropského myšlení a jeho vývoje, a to zhruba od počátku evropského středověku. Studium vývoje evropského myšlení nalézá odpověď na otázku odcizení ve vyspělé společnosti. Zdroje současného kritického stavu vidí ve filosofickém a přírodovědeckém myšlení 17. století, které vytvořilo umělou propast mezi člověkem a realitou. Mímolidská skutečnost byla redukována na měřitelné kvantitativy, zatímco kvalita byla pokládána za čistě subjektivní fenomén. Člověk ztotožňuje materiální svět s mechanismem, a protože je to člověk hrdý, svobodný, chce tento svět do všech důsledků ovládat. Ovládá tento mechanický svět za cenu přizpůsobení se mechanickému řádu; jedním z důsledků této skutečnosti je pak i pocit zmanipulovanosti a ztráty vlastní osobnosti.

Východisko z této krize v oblasti duchovní kultury vidí autor ve zrušení prvních filosofických předpokladů, které k ní vedly. Významným přínosem v tomto směru je nová fyzika (teorie relativity), jejíž filosofický základ je v představě světa jako řádu kvalit. Rodí se nová epocha lidské historie, epocha, kterou autor nazývá integrovanou. A ta se neobejde bez přínosu indického myšlení, které je tradičně syntetické a které klade důraz na duchovní zkušenost.

Břetislav Nekola

V. I. Garadža: *Protestantism*; Izd. polit. literatury, Moskva 1974, 194 stran.

V. I. Garadža se ve své knize zabývá historií protestantismu a zároveň se pokouší o kritickou analýzu současné protestantské ideologie. Kniha je rozdělena do čtyř oddílů; první tři sledují historický vývoj protestantismu, poslední oddíl je věnován ekumenickému hnutí, jeho formám i obsahu.

V I. oddíle V. I. Garadža píše o vzniku a základních rysech protestantismu. Popisuje nejdříve celkovou situaci v 16. století, potom se soustřeďuje na analýzu reformního hnutí, na teologické boje Viklefa, Husa, Luthera, Kalvína, Münzera, Zwingliho. Srovnává dvě linie, jimiž se ubírá nové buržoazní myšlení: cestu humanismu a renesance a cestu protestantské reformace. Pro protestantskou reformaci je charakteristická kritika římskokatolické církve a snaha o zformování nové náboženské koncepce, postavené na osobním vztahu člověka k bohu, nové pojetí víry, odmítání zprostředkujících článků, návrat k bibli, nové pojetí obřadu proměny chleba a vína v tělo a krev Ježíše Krista. S těmito obsahovými změnami souvisí i změna organizační struktury církve. V závěru tohoto oddílu autor expikuje teologické přeměny společensko-ekonomickou situací 16. století a dokazuje, že boj buržoazie proti feudalismu se v ideologické oblasti projevil zvláště v protestantské kritice katolického náboženství a církve.

II. oddíl je nadepsán Neoprotentismus, od liberální teologie k teologii krize. Autor se v něm zabývá nejdříve zakladatelem liberální teologie Schleiermacherem a pak představuje hlavní postavy tohoto teologického proudu: Troeltsche, Ritschla, Harnacka a Sabatiera. Upozorňuje na souvislost liberální teologie se „sociálním křesťanstvím“. Dokládá, že se za tímto „náboženským socialismem“ kryl typický buržoazní program; „královstvím božím“ se rozuměl reformovaný kapitalismus. V souvislosti se společenskými poměry 20. století dochází ke změnám uvnitř protestantské teologie. Přejod kapitalismu v imperialismus, fašismus, světové války, smrt milionů lidí — to vše působí na křesťanské myšlení teologicko-filosofické. V 20. letech, v období skepse, vzniká škola „nové ortodoxie“, „teologie krize“.